תורה אור

עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצ"ש מכבה ומדליקה. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר, אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה, מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה, ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ, והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה: הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה *שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה, א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא, בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר, אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי, אמר האי משך נהורי טפי, כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא - אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר, איבעיא להו לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: *א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך, אמר רב יהודה: *יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת, מאי ממעט? ממעט זמן, ונימעוט נס? נס כל יומי איתיה. מאי מברך? מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה*, והיכן צונו? רב אויא אמר °מלא תסור, רב *נחמיה אמר °שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם *הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו *ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה, הכא כי קאי ערום היכי מברך, והא בעינן *°והיה מתניך קדוש וליכא? אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם לא בעי ברכה, והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה? התם כי היכי דלא לזילזולי בה, *רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות (*ואמר) רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך, מ"ט, אילימא משום חשדא, חשדא דמאן, אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי? לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד *דתניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים, ומפני ביטול עניים, ומפני החשד, ומשום °בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנויה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני

דברים יז · שם לב · שם כג · ויקרא יט · נ"ל אמר · דמאי פ"א מ"ד

כגון נר חנוכה · כגון דמאי · זימון · המוציא · כגון מנחה וצפון

רש"י

עששית · כלי גדול של זכוכית בלעז לנטרנ"א: דולקת · שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: ומדליקה · למצות הלילה: היו באותו הנס · שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה נעשה הנס: אכסנאי · אורח: בתר דנסיבי · ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: עלי · בשבילי: בגו ביתאי · בביתי: משוך נהוריה · אינו ממהר לכלות כשמן זית: צליל · נהורא · צלול ומאיר: לגבל · מצאתי בתשוב' הגאוני' שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורי' ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: לעשן · נמי כדפרישית: שרף · גומא: קטף · פרוניי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: הרואה. העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינ': הרואה מברך שתים · שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: מאי ממעט · המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: כל יומי איתיה · שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו: היכן צונו · הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: מלא תסור · מן הדבר אשר יגידו לך וגו': מערבין בו · עירובי חצרות ותחומין: משתתפין בו · במבוי דלאו בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה: ומברכין עליו . המוציא: ומזמנין עליו · ברכת הזימון: ומפרישין אותו · אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: והיה מחניך קדוש · ולא יראה בך ערות דבר אפילו לדבור להזכרת השם לא יראה בך ערות דבר: ודאי דדבריהם. כגון נר חנוכה: ספק דדבריהם · כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: ובעי ברכה · קדוש היום: רבא אמר · ספק דדבריהם בעי ברכה, ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: חצר שיש לה ב' פתחים · שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכ' שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: מב' רוחות · אחד בצפון ואחד במזרח: חשדא דעלמא · בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: אפי' מרוח אחת נמי · סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: ולאו חשדא דבני מתא · שיודעים שאין חלוק: לסוף שדהו · בגמר קצירו כדכתי' לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצור אותה קודם לכן: מפני בטול עניים · וכולהו מפרש להו: שעה פנויה · שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו האחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השד' העניים רואין ובאין:

תוספות

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה · וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל דמיירי שהדליקה* מתחלתה לצורך שבת ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעתה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה · ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה · וא"כ מותר להדליק מנר לנר, ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי · נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה דמדליקין:

כל השרפים יפים לדיו · פירש בקונטרס שרף גומא, ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) בכל כותבין: בדיו בסם ובסקרא ובקומוס, ומפרש בגמרא קומוס-גומא ודיו כמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח בהן גומא, דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהיינו עפצים כשר משמע דלאו היינו דיו דקתני במתניתין ועוד דכשר משמע דיעבד ובדיו היא עיקר הכתיבה ועוד דבפרק כל היד (נדה דף כ. ושם) אמרינן פלי קורטא דדיותא ובדיק דהיינו דיו שלנו שהוא קשה ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו, אלא שרף [דהכא] היינו לחלוחית של אילן כמו שאנו עושין דיו שלנו וכן יש בנדה בפ"ק (דף ז:) גבי בתולה: זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי, וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף היינו לחלוחית, ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דשחר לא מיקרי דיו כדפי', ואמרי' בפ' הבונה (לקמן קד:) כתבו שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד*) בס"ת:

הדר

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:

לד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה ו ז מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן רסג סעיף ז וסימן תרעז סעיף א:

לו ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף א:

לז ט מיי' פ"א מהל' תפילין הל' ד סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג:

לח י מיי' פ"ג מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעו סעי' א ב ג:

לט כ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג סמג עשין כז:

מ ל מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ה וע"ש במ"מ:

מא מ נ מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ח:

מב ס מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הלכה יב:

[נ"ל בא"י אמ"ה שעשה נסים וכו' ושהחיינו וכו' וכ"א בהרי"ף והרא"ש]

[לפי פרש"י ד"ה והיה מחניך כו' [illegible] כתובות [illegible] וכן כ' [illegible] ועי' [illegible] לערוס [illegible] ולא יראה בך ערות דבר [illegible]]

רבינו חננאל

ובעי' (להדליק) [שידליק] מי שהי' חייב ובר מצות והנשים מדליקות עששיות שהיתה דולקת כל היום כולו לערב מכבה ומדליקה ואכסנאי חייב בנר חנוכה ואי משתתף בהדי אושפיזו או אם היה נסיב תו לא צריך · כל השמנים יפין לנר ושמן זית יפה מכולם המדליק ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן · מיכן והילך מברך שתים ומניח זמן' היכן צונו דמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו' [רב] אויא אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין וזומנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות ואי אמרת דכל מצוה כדרבנן בעי ברכה היכי מברך ערום הא בעינן והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה אבל דמאי דאפי' לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה איני והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן ומשנינן התם הוא משום דלא ליזלזלו בה רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן לפיכך לא בעי ברכה בדמאי השתא מן רבנן דדייק ואמרי לענין נולד כשהוא מהול אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה הוא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בהול כיון שהוא ספק מדבריהם כד מהיל ליה בחול לא צריך ברכה כמו הדמאי · אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות דחיישינן לחשדא ומנלן דחיישינן דתני

מסורת השס

[פסחים קח. מגילה ד. ערכין ג.]

סוכה מו.

[מס' סופרים פ"כ הלכה ו]

[בשאלתות סי' כו איתא רב נחמן בר יצחק]

[illegible]

תוספת' דפאה פ"א ה"ב פ' קדושים

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו לגבל או לעשן. עיין לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

נושא: א' חייב בנרות חנוכה

נושא: אכסנאי

נושא/מבנה

נושא: הברכות על נר חנוכה
• המדליק
• הרואה
וחילוק בין יום ראשון לשאר הימים

מבנה: הבנות - יום ראשון ומכאן ואילך

נושא: חצר שיש לה שני פתחים [illegible]

מבנה: שלבים בביאור מ"ט [illegible]

תת נושא [illegible]